

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและ ผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา Learning Enhancement of Creative Handstitched Art for Youth and Elderlies in Lanna-Culturally Based Provinces

ชลธิชา จิรภักพอง¹ พระครูปริยัติวรารักษ์² อรอนงค์ วูวงศ์³ เกียรติศักดิ์ ฟองคำ⁴ และ พระอนุสรณ์ กิตติวัฒนโธ⁵
Chonthicha Jirapakpong,¹ Phrakhrupariyetwarakron,² Onanong Woowong,³ Kriengsak Fongkam⁴
and Phra Anusorn Kittiwanno⁵

Article History

Receive: November 10, 2021
Revised: December 16, 2021
Accepted: December 17, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนและถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประกอบการ จำนวน 3 คน ราษฎรท้องถิ่น จำนวน 2 คน เยาวชนและผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน รองประธานกลุ่ม ผู้นำชุมชน หอการค้าจังหวัดแพร่ ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ ตัวแทนสำนักงานพัฒนาชุมชน ตัวแทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ ตัวแทนอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ ผู้รู้ด้านออกแบบ จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 75 คน เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และชุดปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาพิจารณาประเด็นหลักและแบ่งออกเป็นประเด็นย่อย โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา ประกอบด้วย การออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย และกระบวนการถ่ายทอด 2) การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ควรให้ความสำคัญของการนำลวดลายดั้งเดิม ได้แก่ ลายสัตว์ ลายดอกไม้ มาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ โดยนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นแรงบันดาลใจในการนำมาประยุกต์เพื่อออกแบบลวดลาย ได้แก่ ดอกยมหินซึ่งเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่ 3) การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ เป็นการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือ ส่งผลให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับความต้องการผู้บริโภค นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน และการสืบสานอาชีพของชุมชนต่อไป

คำสำคัญ : การส่งเสริมการเรียนรู้ ; ศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ; ผ้าต้นมือ ; กระบวนการสร้างสรรค์ ; การถ่ายทอดผลงาน

¹⁻³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, Assistant Professor, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, Assistant Professor, Faculty of buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

⁵ อาจารย์ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่, Lecturer, Faculty of buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus

ABSTRACT

This study explored to investigate handstitched art processes leading to economic enhancement of community and the processes of passing on handstitched skills to youth and elderlies in in Lanna-culturally based provinces. The 75 key informants were consisted of 3 traders, 2 local scholars, 60 youths and elderlies, vice president of quilt art group, community leaders, officers of Phrae Chamber of Commerce, representatives of Provincial Administrative Organization and Tourism Authority of Thailand (TAT), Phrae Office, officers of Provincial Community Development Office of Phrae and Phrae Provincial Cultural Office, representatives of Phrae Provincial Industry Office, and 10 experts of art design. The data were collected by using interview, focus group discussion and short course public training. Then, the data were analyzed by applying content analysis, based on dividing the contents into major and minor issues. This qualitative method usually begins from holistic content analysis, which creates a deeper understanding of the studied phenomenon. The results revealed as follows. 1) There were 6 processes of creating handstitched art: designing, developing, marketing, learning, building connection, and transmitting knowledge and skills. 2) Since creative handstitched art processes can enhance income of communities in Lanna-culturally based provinces, it should place an importance on integrating original fabric patterns, considered local identity, such as animals and flowers into creative art to increase economic value of products. Most importantly, local resources motivated people's creativity in terms of pattern design, especially, Chittagong-wood's flower, which is the provincial flower and tree of Phrae province. 3) Transmitting creative handstitched artworks were considerably practical, in terms of its processes. Therefore, the products were unique and reached customers' needs, leading to the economic enhancement and continuing community's sustainable self-reliant.

Keywords : Learning Enhancement ; Creative Art ; Handstitched ; Creative Process ; Passing on Artworks

บทนำ

การพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ได้รับการพัฒนามากขึ้นในหลายจังหวัดของไทย ในกลุ่มจังหวัดล้านนาการพัฒนาเมืองให้มีเอกลักษณ์โดยภาครัฐ คณะสงฆ์ได้ร่วมกันอนุรักษ์ศิลปะล้านนาของวัดและชุมชน กลุ่มศิลปินได้เปิดบ้านศิลปินล้านนาและนิทรรศการศิลปะ จนนำไปสู่การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุที่ทุนทางวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทุนทางสังคมที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทุนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เป็นพลังขับเคลื่อนการเสริมสร้างการกินดีอยู่ดีมีความสุข แต่การดำเนินการที่ผ่านมามีการขับเคลื่อนเฉพาะกลุ่มที่สนใจ ส่งผลให้งานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นยังไม่แพร่หลายและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง การที่จะทำศิลปะเชิงสร้างสรรค์ขยายวงกว้างจากแหล่งผลิตในชุมชนสู่พื้นที่สาธารณะให้มากขึ้น ต้องอาศัยกระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างเจตคติที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ นำไปสู่ผลลัพธ์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยต้องอาศัยปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ที่สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมมาพัฒนา ต่อยอด ใช้ความคิดสร้างสรรค์ นำมาวิจัยพัฒนาเป็นคลังความรู้ จนกลายเป็น ความแข็งแกร่ง ยั่งยืน ด้านการไหลบ่าทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้นั้นต้องอาศัยมนุษย์ในการใช้ความรู้ความสามารถมาพัฒนาออกแบบ ใช้ความคิดสร้างสรรค์เติมแต่งให้ศิลปวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่า นำไปขายหรือเผยแพร่ให้เป็นที่ยอมรับได้ ซึ่งการจะทำให้มนุษย์มีความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัยได้นั้น ต้องมีการพัฒนามนุษย์ให้สามารถเป็นผู้สร้างสรรค์งานให้เกิดมูลค่าเพิ่มได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Khammanee (2011) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ เป็นการดำเนินการใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระต่างๆ สร้างเจตคติ ทำให้เกิดผลลัพธ์อันเป็นเป้าหมายปลายทาง และวิธีการที่นำไปสู่เป้าหมายหากบุคคลมีกระบวนการแสวงหาความรู้ที่ดีและเหมาะสมกับตน บุคคลนั้นก็จะย่อมมีโอกาสเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระหรือกระบวนการต่างๆ ได้อย่างกระจ่างและลึกซึ้ง โดยอาศัยการถ่ายทอดความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการสะสมแสวงหาทั้งหมดไปถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทำให้ความรู้ที่พัฒนาแพร่กระจายไปสู่บุคลากรที่เป็นเป้าหมาย (Saetiao, 2004)

แสดงให้เห็นถึงการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ยึดหลักการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ หรือการทำงานตามความสนใจ กิจกรรมเน้น กระบวนการปฏิบัติและส่งเสริมการคิดและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะอีกทั้งยกระดับรายได้สู่ เศรษฐกิจชุมชนและถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่จังหวัดแพร่เป็นจังหวัดในกลุ่ม ล้านนาที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านลวดลายผ้าพื้นเมืองที่เป็นอาชีพของท้องถิ่น และเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ช่วย ส่งเสริมและยกระดับรายได้ทางเศรษฐกิจ ผ้าพื้นเมือง หรือทางภาษาถิ่นเรียกว่า “เนา” เป็นความรู้ท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการทำผ้า แบบพื้นบ้าน เป็นที่รู้จักในนามของ “ผ้านวม” มาช้านานไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วอายุคน จากที่เคยผ้าห่มจากฝ้ายหรือนุ่นที่ใช้ภายใน ครอบครัวอยู่แล้วและทำขึ้นเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จนได้สืบทอดต่อๆ กันมา ในปี 2517 เมื่อมีขบวนการที่เข้ามา เผยแพร่ศาสนาคริสต์ผ่านคริสตจักร ได้มาสอนประยุกต์ ดัดแปลง โดยการผสมผสานประยุกต์ทักษะงานฝีมือกับเทคนิคสิ่งทอ จากยุโรป และความรู้สิ่งทอจากยุโรป คือ Quilt เป็นผ้าที่เนาเย็บผืนผ้าน้อยสองชั้น เป็นการสร้างลวดลายในการเย็บผ้าให้ เป็นผืนเดียวกันรอยเนาเย็บผ้ามีย่นเกิดขึ้น Applique เป็นการตัดชิ้นผ้ามาปะทับผืนผ้าเพื่อสร้างลวดลายแล้วด้นสอยมือ เย็บติดกับพื้นผืนผ้า และ Patchwork เป็นการต่อชิ้นผ้าหลากสีสันทให้เป็นผืนผ้า จนกลายเป็นผ้าพื้นเมืองในรูปแบบใหม่ที่มีใช้ เพียงแค่การเนาผ้าห่มเท่านั้น แต่ได้พัฒนารูปแบบใหม่ๆ ขึ้น เช่น ผ้ามุลมเตี้ย ปลอกหมอนอิง กระเป๋าผ้าพื้นเมือง เป็นต้น (Handstitched Handicraft Community Enterprise Group, 2015) ผ้าพื้นเมือง เป็นศิลปะการแต่งลวดลายด้วยผ้า ซึ่งจะเย็บ ปะ ต่อ หรือเล่นลายต่างๆ โดยใช้มือล้วนๆ สำหรับลวดลายได้ออกแบบจากการวาดมือ ซึ่งจำเป็นต้องใช้ทักษะและความชำนาญ อย่างสูง มีลายเส้นที่ไม่ตายตัว ช่วยให้ผลงานมีเสน่ห์แตกต่างกันไป เกิดความสวยงาม ละเอียด และมีความปราณีตสูง ทุกชิ้น เปรียบเป็นงานชิ้นเดียวในโลก ลวดลายจึงมีนับเป็นพันแบบ ซึ่งลวดลายต่างๆ ได้แรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติรอบตัว เช่น ลายดอกไม้ ลายสัตว์ ลายแม่น้ำ ผสมผสานกับลวดลายที่เป็นสากล เช่น ลายการ์ตูน ลายกราฟิก เป็นต้น นั้นแสดงถึงว่าเป็น ความท้าทายของผู้ทำผ้าพื้นเมือง เนื่องจากสีสันทกลมกลืนท้าทายต่อสายตาแล้ว ยังต้องอาศัยทักษะ ความอดทน ประสบการณ์ การเย็บ การปะ การต่อ และการเล่นลายต่างๆ ที่สะสมมาอย่างยาวนาน งานถึงจะละเอียด งดงาม เป็นความภาคภูมิใจของ ผู้ทำผ้าพื้นเมืองที่ต้องการส่งต่อความประณีตให้กับผู้ที่ได้ครอบครองผลงานของตนเอง ซึ่งปัจจุบันได้มีการออกแบบเพื่อตอบสนอง ความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น โดยมีแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และ ความต้องการของผู้บริโภค ควรต้องการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีอัตลักษณ์ มีความประณีต มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีความงาม และมีประโยชน์ในการใช้สอย (Charungjitsoonthorn, 2005) จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนา ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากจะเป็นการใช้สิ่งที่อยู่ในชุมชนให้เกิด ประโยชน์แล้วยังเป็นการสร้างให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับชุมชน มีการบูรณาการเชื่อมโยง องค์ความรู้ ดั้งเดิมเข้ากับนวัตกรรมการบริหารจัดการใหม่ๆ เพื่อช่วยเสริมทักษะอาชีพ พัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งให้กับชุมชน และ พัฒนาผลิตภัณฑ์ (Chumkate, 2017) แต่ที่ผ่านมามีการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าพื้นเมืองยังไม่ได้รับการพัฒนา เพื่อ นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนอย่างทั่วถึง อีกทั้งศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านลวดลายผ้าพื้นเมืองของท้องถิ่นยังไม่ได้ รับ การถ่ายทอดสู่กระบวนการเรียนรู้แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ และเปิดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ศิลปะเชิงสร้างสรรค์สู่ สาธารณะให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน

จากความสำคัญดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจที่ศึกษาวิจัยการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชน และผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพื้นเมืองเป็นอย่างไร การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ผ้าพื้นเมืองนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไรและผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าพื้นเมือง ถ่ายทอดสู่เยาวชนและผู้สูงอายุได้อย่างไร ทำให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน เกิดการส่งเสริมและ บูรณาการงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าพื้นเมืองไปสู่พื้นที่ทางสังคมอันนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าพื้นเมืองของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ผู้วิจัยได้ ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้ แนวคิดด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการ ออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์และแนวคิดการผสมผสานวัฒนธรรม เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการส่งเสริมการ เรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้

การส่งเสริมการเรียนรู้เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน ยึดหลักการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ หรือการทำงานตามความสนใจ กิจกรรมเน้นกระบวนการปฏิบัติและส่งเสริม การคิดและสร้างสรรค์ ซึ่งการเรียนรู้ที่ส่งผลให้เกิดปัญญา ได้แก่ การศึกษาจากการสัมผัสความจริงทางสังคม วัฒนธรรม การทำงานและกิจกรรม การศึกษาจากการคิดโดยการสัมผัสความจริง (Wasi, 1994) การเรียนรู้ชีวิตและสังคมจึงเป็นการเรียนรู้ที่ต้องบูรณาการการศึกษา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมและธรรมชาติ การบูรณาการจะต้องเป็นการมองแบบองค์รวม ต้องมีการนำส่วนย่อยซึ่งมีคุณสมบัติ มีหน้าที่ มีคุณลักษณะและองค์ประกอบที่แตกต่างกันมาจัดให้มีการพึ่งพาอาศัยกัน มีการเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างได้สัดส่วนพอดี จนกระทั่งได้สิ่งใหม่ที่มีคุณสมบัติแตกต่างจากเดิม (Kettat, 2000) นั้นแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้นั้น มี 3 ระดับ คือ การรู้จัก เกิดจากการจดจำสิ่งที่ครูบอกหรือสอน การรู้จัก เกิดจากการรู้จักคิด ไตร่ตรอง หาเหตุผลหรือการเชื่อมโยงข้อมูลและปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นการเรียนรู้ การรู้แจ้ง เกิดจากการค้นพบความรู้ หรือสร้างความรู้ขึ้นโดยตัวผู้เรียนเอง (Samutvanit, 1998)

2. แนวคิดด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์

การเปลี่ยนผ่านจากศิลปะในยุคเก่ามาสู่ศิลปะยุคสมัยใหม่ ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนจากการเสนอผลงานศิลปะตามความเป็นจริงในลัทธิเรียลลิสม์ขึ้น หรือการลอกเลียนแบบธรรมชาติสู่การเสนอศิลปะในรูปแบบที่แตกต่างออกไปตามแนวปัจเจกบุคคล (Boonchua, 2002) การเปลี่ยนผ่านมาสู่ศิลปะสมัยใหม่ เมื่อโลกสมัยใหม่พัฒนาขึ้นมาในยุโรปช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทั้งปรัชญาความเชื่อที่เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ ความเจริญรุ่งเรืองทางวิทยาศาสตร์ การศึกษาสมัยใหม่ ศิลปะก็พัฒนาไปสู่ศิลปะสมัยใหม่ (Modern Art) จากวิจิตรศิลป์สู่ทัศนศิลป์ ศิลปะสมัยใหม่ทางด้านทัศนศิลป์ได้ก่อให้เกิดศิลปะจินตนิยม ศิลปะลัทธิประทับใจ ศิลปะลัทธิรุนแรง ศิลปะลัทธิแสดงออก ศิลปะบาบิกนิยม ศิลปะลัทธิธาดา ศิลปะลัทธิเหนือจริง ศิลปะป๊อป “ป๊อปอาร์ต” (Pop Art) ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการก้าวสู่หลักคิดของศิลปะหลังสมัยใหม่ (Tangcharoen, 2004) ทั้งนี้ ศิลปะยุคหลังสมัยใหม่ มุ่งเน้นความคิด การรับรู้ การตีความภาพความคิดในสมอง การนำเสนอที่สอดคล้องกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม สื่อแสดงออกทางศิลปะที่หลากหลาย เรียกว่า ศิลปะจินตทัศน์ ซึ่งศิลปะหลังสมัยใหม่ไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากปรากฏการณ์ทางศิลปะเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลของความคิดทางสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงและมีลักษณะต่อต้านความคิดในช่วงเวลาศิลปะสมัยใหม่ (Wongsarot, 2000)

3. แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์

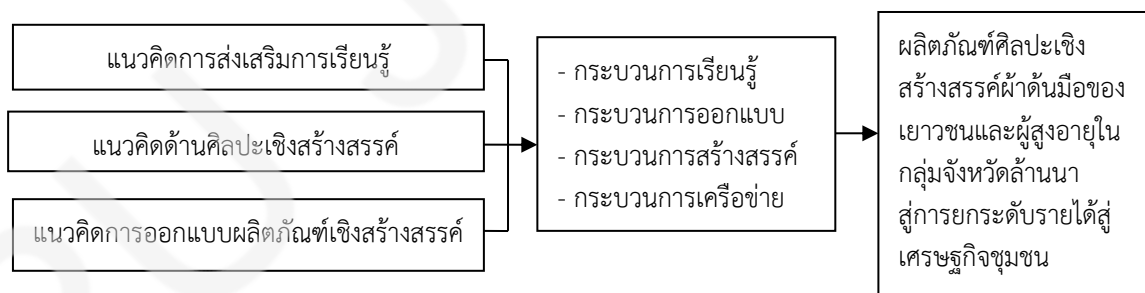
หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรมีเอกลักษณ์เหมาะสมกับวัสดุในท้องถิ่น มีความสวยงาม ความน่าสนใจ และราคาไม่แพง อีกทั้งควรมีความแปลกใหม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค มีที่มา (Story) มีข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคได้เข้าใจอย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม มีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่เหมาะสม ดังนั้น แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และความต้องการของผู้บริโภคต้องออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีอัตลักษณ์ การผลิตด้วยทักษะฝีมือมีความประณีต มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีความงาม และมีประโยชน์ในการใช้สอย (Charungjitsoonthorn, 2005) จะเห็นได้ว่าแนวทางการจัดการผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนา ต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากจะเป็นการใช้สิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประโยชน์แล้วยังเป็นการสร้างให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์ที่สอดคล้องกับชุมชน มีการบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับนวัตกรรมการบริหารจัดการใหม่ๆ เพื่อช่วยเสริมทักษะอาชีพ พัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งให้กับชุมชน และพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Chumkate, 2017) แสดงว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ฝาดนมือของเยาวชนและผู้สูงอายุจำเป็นต้องคำนึงถึงแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ แนวคิดด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และแนวคิดทฤษฎีผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เนื่องจากแนวทางในการพัฒนางานหัตถกรรมบนพื้นฐานความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ความต้องการ และความพึงพอใจของผู้บริโภคจะต้องยึดหลักการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความยั่งยืน โดยการสร้างสรรค์ผลงานหัตถกรรมที่ก่อให้เกิดคุณค่าและสร้างมูลค่าแก่สินค้า โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ ได้แก่ การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ฝาดนมือ เป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสม ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาคือการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ฝาดนมือให้มีความร่วมสมัยผ่านการเรียนรู้ การส่งเสริมสนับสนุนเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้เกิดแนวความคิดสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งได้ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค สำหรับการตลาดและการสร้างเครือข่าย เป็นการประชาสัมพันธ์และหาช่องทางการตลาดการขายใหม่ๆ ให้แก่สินค้าให้ได้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป การพัฒนาด้านการตลาดและการจัดจำหน่ายอาจใช้ระบบเครือข่าย การเปิดขายออนไลน์ โดยมีแบบหรือลวดลายให้กับลูกค้าได้เลือก หรือลูกค้าจะออกแบบลวดลายตามความต้องการของตนเอง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า

เป็นหลัก เพื่อสะดวกต่อลูกค้าที่อยู่ต่างจังหวัดและเป็นการประชาสัมพันธ์ให้จังหวัดอื่นๆ ได้ทราบให้เป็นที่แพร่หลายไปยังต่างจังหวัดเพื่อให้มีช่องทางในการจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการจัดงานแสดงสินค้าแก่ผู้บริโภค อีกทั้งการเรียนรู้และกระบวนการถ่ายทอด เป็นกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝนจนก่อให้เกิดความชำนาญ การสร้างการเรียนรู้และการถ่ายทอดเกี่ยวกับการผลิตผ้าต้นมือนั้น ควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่ตลอด ระหว่างสมาชิกหรือผู้ประกอบการด้วยกัน หรือนักวิทยากรที่มีความรู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ถ่ายทอดให้ความรู้ ตลอดจนถึงการให้ความรู้และสอนให้แก่ลูกหลานได้หัดลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อต้องการปลูกฝังความรักและตระหนักในอาชีพ และคุณค่าของผ้าต้นมือ หรือแม้กระทั่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการผลิตผ้าต้นมือไว้ในหลักสูตรของโรงเรียน เพื่อเป็นการอบรมและถ่ายทอดการทำผ้าต้นมือให้กับนักเรียนส่งผลให้เยาวชนเกิดความรักในอาชีพของชุมชนต่อไป

4. แนวคิดการการผสมผสานวัฒนธรรม

การที่วัฒนธรรมสองวัฒนธรรมมาพบเจอกันมีการนำวัฒนธรรมอีกวัฒนธรรมหนึ่งมาใช้กับวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อตอบสนองประโยชน์ของวัฒนธรรมตนเอง เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กันจะด้วยความสมัครใจหรือไม่ก็ตามย่อมมีการแลกเปลี่ยนยืมยืมวัฒนธรรมกันและเมื่อสังคมหนึ่งยอมรับวัฒนธรรมจากอีกสังคมหนึ่งเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตนจนส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิม ลักษณะเช่นนี้ เรียกว่าการผสมผสานทางวัฒนธรรม (Acculturation) การผสมผสานทางวัฒนธรรมมักเกิดจากการที่บุคคลต่างวัฒนธรรมมาติดต่อกันส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมต่าง ๆ ในระบบวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือทั้งสองกลุ่ม โดยทั่วไปปรากฏการณ์การผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นสองทางกล่าวคือ เมื่อคนกลุ่มหนึ่งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้อีกกลุ่มหนึ่ง ก็อาจจะรับวัฒนธรรมของกลุ่มดังกล่าวมาด้วย (Klatinpoo, 2017) กล่าวคือ เมื่อกลุ่มชนหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันได้ติดต่อสัมพันธ์กันจะมีการเผยแพร่กระจายและมีการรับวัฒนธรรมกันขึ้น มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย (Sangnein, 1999) การที่วัฒนธรรมที่ต่างกันสองวัฒนธรรมมาพบกัน สัมผัสกันและเกิดการหิยืมเปลี่ยนกันใช้ในระยะเวลาที่สม่ำเสมอและยาวนานพอสมควรวัฒนธรรมทั้งสองจะผสมผสานกันและปะปนกันไปหมด (Wanasiri, 2007)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นว่าการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนานั้นต้องตระหนักถึง แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้ แนวคิดด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ และแนวคิดการผสมผสานวัฒนธรรม ซึ่งแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวจะนำมาซึ่งผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา สู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา
3. เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน(Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีรายละเอียดดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1. เชิงคุณภาพ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลหลักในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือตัวแทน จำนวน 1 คน ผู้ประกอบผ้าต้นมือ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

1.2 ผู้ให้ข้อมูลในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือ ได้แก่ หอการค้าจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน ผู้ประกอบการผ้าต้นมือ จำนวน 2 คน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ จำนวน 1 คน สำนักงานพัฒนาชุมชน จำนวน 1 คน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน อุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้รู้ในด้านการออกแบบ จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้น 10 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เชิงปฏิบัติการ

ผู้ให้ข้อมูลในการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ เยาวชน และผู้สูงอายุ รวมทั้งสิ้น 60 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือ ซึ่งมีสาระสำคัญในการศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะ ได้แก่ การออกแบบผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย กระบวนการถ่ายทอดตรวจสอบคุณภาพโดยการหาความเที่ยงตรงด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน พิจารณาในภาพรวมด้านเนื้อหา ภาษาและความครอบคลุม (Tirakanan, 2000)

2. การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) โดยดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยระหว่างผู้วิจัย ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ และตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจผ้าต้นมือ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุ และแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุ

3. ชุดปฏิบัติการการสร้างสรรค์ศิลปะบนผ้าต้นมือ โดยดำเนินการทดลองปฏิบัติกับผู้สูงอายุและเยาวชน เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบ่งเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ประธานกลุ่มหรือผู้แทน ผู้ประกอบผ้าต้นมือ ประธานชุมชน/ผู้นำชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ระหว่างเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน 2563

ขั้นตอนที่ 2 สร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าต้นมือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ ประชาชนท้องถิ่น ผู้รู้ด้านการออกแบบ ระหว่างเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม 2563

ขั้นตอนที่ 3 ประมวลผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจาก ขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้เห็นแนวทางออกแบบและการพัฒนารูปแบบผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือ กำหนดรูปแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือที่มีเอกลักษณ์สอดคล้องกับความต้องการผู้บริโภค ตลอดจนแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุ จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นรูปแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือของเยาวชนและผู้สูงอายุในจังหวัดล้านนา

ขั้นตอนที่ 4 ถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการกับผู้สูงอายุ และเยาวชน ในเดือนสิงหาคม 2563 เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือให้แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ เป็นการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือ ส่งผลให้สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะสอดคล้องกับความต้องการผู้บริโภค และการสืบสานอาชีพในท้องถิ่น จากนั้นดำเนินการคัดเลือกผลงานที่มีความสวยงาม ละเอียด ประณีต อันนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์องค์ความรู้ กระบวนการ และผลลัพธ์ของการพัฒนาจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้า ต้นมือ และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน และส่งเสริมให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) นั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) เป็นการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Groups Discussion) นั้นผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย โดยได้ทำการถอดข้อความจากการบันทึกข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) อธิบายเป็นความเรียง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปฏิบัติการ เป็นการวิเคราะห์ผลงานของเยาวชนและผู้สูงอายุที่ได้รับการถ่ายทอดการสร้างสรรคผลงานศิลปะผ้าต้นมือ โดยการคัดเลือกผลงาน ซึ่งมีเกณฑ์ที่ใช้พิจารณา คือ รูปแบบผลงาน ความละเอียด ความประณีต ความสวยงามของผลิตภัณฑ์

พื้นที่การวิจัย

เนื่องจากการศึกษาถึงกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา และการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่การศึกษาจังหวัดกลุ่มล้านนา ดังนี้

1. พื้นที่พัฒนาศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 1 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ในเขตบ้านต้นไคร้ อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นจังหวัดในกลุ่มล้านนาที่มีความโดดเด่นศิลปะเชิงสร้างสรรค์ด้านลวดลายผ้าต้นมือที่เป็นอาชีพของท้องถิ่น เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ช่วยส่งเสริมและยกระดับรายได้ทางเศรษฐกิจ และเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในระดับชุมชนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพ

2. พื้นที่เครือข่ายศิลปะเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มศิลปะล้านนาดั้งเดิม ประกอบด้วย 8 จังหวัด 1) วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย 2) เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่ 3) วัดพระธาตุทอง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4) วัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง 5) วัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน 6) วัดพระบาทมิ่งเมือง จังหวัดแพร่ 7) วัดภูมินทร์ จังหวัดน่าน 8) วัดศรีโคมคำ จังหวัดพะเยา

2.2 กลุ่มศิลปะล้านนา ประกอบด้วย 1) บ้านเหล่าพัฒนา อำเภอม่อรวาย จังหวัดเชียงราย 2) บ้านท่าข้าม อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ 3) บ้านเวียงเหนือ อำเภอลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4) บ้านลำปางหลวง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง 5) บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน 6) บ้านต้นไคร้ ตำบลช่อแฮ อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 7) บ้านดอนไชย อำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน 8) บ้านแม่มาเรียม ตำบลแม่มาเรียม อำเภอมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 9) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

ผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัย

1. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือในกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 5 บ้านต้นไคร้ รองประธานกลุ่ม ราษฎ์ท้องถิ่น และผู้ประกอบการผ้าต้นมือ เกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมผ้าต้นมือต้นไคร้ พบว่า 1) ด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีการออกแบบลวดลายผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก สำหรับลวดลายเป็นลายสัตว์ ได้แก่ ลายปลา ลายผีเสื้อ สำหรับลายดอกไม้หรือลายที่ลูกค้ากำหนดจะเป็นลายดอกไม้ที่นิยมทั่วไป 2) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ในอดีตรูปแบบของผลิตภัณฑ์มีความเรียบง่าย ปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ กระเป๋าถือ กระเป๋าตังค์ เป็นต้น เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป แต่ก็ยังไม่ทิ้งลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น มีการด้นด้วยมือ ลายเส้น ที่บ่งบอกถึงเทคนิควิธีการทำผ้าต้นมือ อีกทั้งได้มีการนำความรู้ใหม่ ๆ มาอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการบริหารจัดการกลุ่ม 3) ด้านการตลาด ในประเทศจะมีลูกค้าประจำมาซื้อที่ศูนย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมผ้าต้นมือบ้านต้นไคร้ หน่วยงานภาครัฐ ได้มีการสนับสนุนการจัดงานแสดงสินค้าในงานต่างๆ มีการประชาสัมพันธ์ลงในเว็บไซต์ของหน่วยงาน การนำนักท่องเที่ยวมาดูงานของกลุ่ม ส่วนตลาดต่างประเทศมาจากการสั่งสินค้าของชมรมจากพ่อค้าคนกลาง 4) ด้านการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอยู่ตลอดเวลา การเรียนรู้ระหว่างสมาชิกหรือผู้ประกอบการด้วยกัน หรือใช้วิทยากรหรือราษฎ์ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเป็นผู้ให้ความรู้ ส่วนในสถานศึกษาได้บรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนบ้านต้นไคร้ หน่วยงานภาครัฐได้จัดอบรมความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ให้กับสมาชิก 5) ด้านการสร้างเครือข่าย เครือข่ายประกอบไปด้วยชุมชนบ้านต้นไคร้ บ้านพันเชิง บ้านธรรมเมือง มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือกันอยู่ตลอดเวลา การจัดจำหน่ายทางกลุ่มใช้ระบบเครือข่าย นอกจากนี้ ทางกลุ่มยังสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับสถานศึกษา โดยได้ร่วมโครงการ TOT Young Club และ สร้างเครือข่ายการตลาด โดยได้เข้าร่วมงานการจัดงานแสดงสินค้าในงานต่างๆ 6) ด้านกระบวนการถ่ายทอด การทำผ้าต้นมือเป็นอาชีพที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งผ้าต้นมือ หรือทางภาษาถิ่นเรียกว่า “เนา” เป็นความรู้ท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการทำผ้าแบบพื้นบ้าน เป็นที่รู้จักในนามของ “ผ้านวม” มาช้านานไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วอายุคน จากที่เย็บผ้าห่มจากฝ้ายหรือนุ่นที่ใช้ภายในครอบครัวอยู่แล้วและทำขึ้นเพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จนได้สืบทอดต่อๆ กันมา ในปี 2517 เมื่อมีขัณฑ์ที่เข้ามาเผยแพร่ศาสนาคริสต์ผ่านคริสตจักร ได้มาสอนประยุกต์ ดัดแปลง โดยการผสมผสานประยุกต์ทักษะงานฝีมือกับเทคนิคสิ่งทอจากยุโรป และความรู้สิ่งทอจากยุโรป คือ Quilt เป็นผ้าที่เนาเย็บผ้าน้อยสองชั้น เป็นการสร้างลวดลายในการเย็บผ้าให้เป็นผืนเดียวกันรอยเนาเย็บผ้ามีย่นูนเกิดขึ้น Applique เป็นการตัดชิ้นผ้ามาปะทับผืนผ้าเพื่อสร้างลวดลายแล้วด้นสอยมียึดติดกันกับผืนผ้า และ Patchwork เป็นการต่อชิ้นผ้าหลากสีสันทให้เป็นผืนผ้า จนกลายเป็นผ้าต้นมือในรูปแบบใหม่ เช่น ผ้าคลุมเตียง ปลอกหมอนอิง กระเป๋าผ้าต้นมือ ปัจจุบันผ้าต้นมือกลายเป็นวิสาหกิจชุมชนขนาดเล็ก และกำลังขยายไปในชุมชนใกล้เคียง ซึ่งถือได้ว่าอาชีพการทำผ้าต้นมือได้รับการถ่ายทอดจากพื้นที่หนึ่งไปยังอีกพื้นที่หนึ่ง ตลอดจนทางกลุ่มได้ร่วมกับทางโรงเรียนบ้านต้นไคร้ได้อบรมและถ่ายทอดการทำ ผ้าต้นมือให้กับนักเรียนอีกด้วย แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือได้คำนึงถึงวิธีการออกแบบ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย และกระบวนการถ่ายทอด ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการยกระดับเทคนิคการผลิตและ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้แก่สมาชิก ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรคและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมืออันนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนเป็นการถ่ายทอดความรู้แก่บุคคลทั่วๆ ไปได้เรียนรู้ทำให้เกิดการอนุรักษ์สืบสานอาชีพท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ สอดคล้องกับ Rompaen, Lamaisri and Phalaphon (2018) ได้ทำการวิจัย แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ตำบลลุ่มลำชี อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางกลยุทธ์เชิงรุก โดยการพัฒนาศักยภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ระดับประเทศและระดับสากล แนวทางกลยุทธ์เชิงพัฒนาโดยการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน แนวทางกลยุทธ์เชิงตั้งรับ โดยการพัฒนาศักยภาพแรงงานวิสาหกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สูงขึ้น และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเอง ในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาด เช่นเดียวกับ Jensantikul (2019) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน พบว่า แนวทางการพัฒนา ได้แก่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยพยายามส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการตลาดเน้นช่องทางการตลาดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การประเมินสภาวะการแข่งขันในตลาดวิสาหกิจของตนเองกับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีลักษณะของผลิตภัณฑ์ใกล้เคียง เพื่อค้นหาจุดแตกต่างของผลิตภัณฑ์ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อยกระดับ

ความสามารถในการแข่งขัน โดยมีกิจกรรมการสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนทุกประเภทควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างทางพื้นที่และค่านิยมในการบริโภคสินค้าต่างกัน และเช่นเดียวกับแนวคิดของ Wasi (2009) ที่กล่าวว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประชาชน ต้องใช้พลังชุมชนแก้ปัญหาของชุมชน คือพลังทุน พลังการผลิต พลังการตลาด และพลังในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งอาจจะต้องมีแรงสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคเอกชน

2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา จากการสนทนากลุ่ม ระหว่างผู้วิจัยกับหอการค้าจังหวัดแพร่ ผู้ประกอบการผ้าต้นมือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานแพร่ พัฒนาชุมชน วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ อุตสาหกรรมจังหวัด ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้รู้ด้านการออกแบบ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน พบว่า ปัญหาของผลิตภัณฑ์ ผ้าต้นมือ คือ ขาดการนำเสนอเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ และกลไกทางการตลาด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาผ้าต้นมือควรสร้าง แปรนตีให้กับสินค้าเป็นการเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า หรือเรียกว่า “Story Product” สำหรับรูปแบบและลวดลายควรให้คงความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นและผสมผสานกับแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ อีกทั้งมีการพัฒนาผู้ประกอบการเรื่องของการคิดเป็น “การคิดเชิงออกแบบ” “Design Thinking” กระบวนการคิดที่อิงจากลูกค้าเป็นหลัก ทำให้สามารถเพิ่มมูลค่าของสินค้าและยกระดับสินค้าขึ้นมาได้ ตลอดจนแนวทางการพัฒนากลไกทางการตลาดควรสร้างนักการตลาด ตลาดสินค้าออนไลน์ เพื่อปรับตัวให้เข้ากับช่องทางการจัดจำหน่ายที่หลากหลายในยุคปัจจุบันได้ ดังนั้น แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน คือ 1) แนวทางในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งความเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น 2) แนวทางส่งเสริมพัฒนางานอย่างสร้างสรรค์และต่อยอดผลิตภัณฑ์ โดยคำนึงถึงอรรถประโยชน์ การสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ๆ ต้องให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย คุณภาพดี และราคาเหมาะสม นั่นคือ แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนต้องคำนึงถึงอรรถประโยชน์ การสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค คุณภาพดี และราคาเหมาะสม แสดงให้เห็นว่ากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือเพื่อนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ควรมุ่งให้ความสำคัญของการนำลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นมาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้รับการรับรองเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค สำหรับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าต้นมือนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน คณะผู้วิจัยร่วมกับภาคีดังกล่าว ได้ถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ และแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยการสร้างสรรค์ลวดลายเกิดจากการนำรูปแบบสิ่งที่พบเห็นในท้องถิ่นและเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลาย คือการนำลวดลายดั้งเดิม ได้แก่ ลายสัตว์ ลายดอกไม้ที่นิยมทั่วไป มาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ ซึ่งนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลวดลาย ได้แก่ ดอกยมหินซึ่งเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่ สอดคล้องกับ Charungjitsoonthorn (2005) ได้กล่าวถึงว่า หลักการและแนวคิดในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ควรมีเอกลักษณ์และศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีความสวยงาม ราคาไม่แพง มีความแปลกใหม่เหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภค มีที่มา (Story) มีข้อมูลของตัวผลิตภัณฑ์ให้ผู้บริโภคได้เข้าใจอย่างถูกต้อง เป็นที่ยอมรับของสังคม มีอายุการใช้งานเหมาะสมกับลักษณะของผลิตภัณฑ์และราคาที่จำหน่าย ดังนั้น แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์บนพื้นฐานความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น และความต้องการของผู้บริโภคต้องออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ การผลิตด้วยทักษะฝีมือ มีความประณีต มีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีประโยชน์ในการใช้สอย และ Jentsantikul (2019) ยังได้ทำการวิจัย การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนพื้นที่ภาคกลางตอนล่าง 1 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในประชาคมอาเซียน พบว่า แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การพัฒนาการตลาดเน้นช่องทางการตลาดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ การประเมินสภาวะการแข่งขันในตลาดวิสาหกิจของตนเองกับวิสาหกิจชุมชนอื่นที่มีลักษณะของผลิตภัณฑ์ใกล้เคียง เพื่อค้นหาจุดแตกต่างของผลิตภัณฑ์ และสร้างความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ วิสาหกิจชุมชนทุกประเภทควรมีการศึกษาความต้องการของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างทางพื้นที่และค่านิยมในการบริโภคสินค้าต่างกัน ดังภาพที่ 2-4

ภาพที่ 2 ผลิตภัณฑ์ผ้าดัดมือลาวดัดลายดั้งเดิม

ภาพที่ 3 ดอกยมนหินต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่

ภาพที่ 4 ผลงานศิลปะผ้าดัดมือต้นแบบโดยนำดอกยมนหินต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบลาวดัด

3. การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าดัดมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าดัดมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ให้ความรู้ในเรื่องของผ้าดัดมือ แนวทางในการพัฒนาศิลปะบนผืนผ้าให้กับเยาวชนและผู้สูงอายุ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าดัดมือ เป็นกิจกรรมการให้ความรู้เรื่องของผ้าดัดมือ ศิลปะ รูปแบบของผลิตภัณฑ์ แนวทางในการพัฒนาศิลปะบนผืนผ้า เพื่อให้เยาวชนและผู้สูงอายุได้มีความรู้ และความเข้าใจถึงลักษณะของผ้าดัดมือ วัสดุ อุปกรณ์ และขั้นตอนในการทำผลิตภัณฑ์ผ้าดัดมือ ซึ่งมีขั้นตอนการผลิตดังนี้ (1) ตัดผ้าสีให้มีขนาดสี่เหลี่ยมสำหรับทำผ้าพื้น (2) ตัดกระดาษเทาขาวเพื่อทำแบบพิมพ์ลาวดัดลายตามที่กำหนด (3) ตัดผ้าฝ้ายสีและผ้าฝ้ายลายตามแบบพิมพ์ที่กำหนดไว้ (4) นำผ้าที่ต้องการสอยเนาติดกันหรือใช้เข็มหมุดกลัดตามแบบที่จะสอย (5) เริ่มสอยรูปลาวดัดลายที่กำหนด (6) ตัดผ้าพื้นล่าง และ โยสังเคราะห์ให้มีขนาดสี่เหลี่ยมเท่ากับผืนผ้าที่สอยเรียบร้อยแล้ว (7) นำผ้าที่สอยได้มาวางบนโยสังเคราะห์ที่มีผ้าพื้นอยู่ (8) เน้าผ้าทั้ง 3 ชั้น คือ ผ้าพื้นล่าง โยสังเคราะห์ และผ้าบน (ผ้าที่สอยและซิดลายเรียบร้อยแล้ว) ให้ติดกัน (9) นำมาติดกับโครงไม้โดยใช้เข็มหมุด กลัดติดกับผ้าที่อยู่โครงไม้ให้ครบ 4 ด้าน (10) ดันธรรมดาหรือดันตะลุย ตามลายสอยและตามรอยซิดของผ้าให้ครบทั้งผืน จนได้ผ้าดัดมือตามที่ต้องการ 2) ลงมือฝึกปฏิบัติออกแบบงานศิลปะบนผืนผ้า โดยนำความรู้ทางด้านศิลปะ วิถีชีวิตของชุมชน มาประยุกต์เพื่อออกแบบลาวดัดลายผลิตภัณฑ์ 3) ปฏิบัติจริงโดยการผลิตผ้าดัดมือ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่มุ่งให้ความสำคัญของการนำลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์ มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของ

ผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้น มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา 4) คัดเลือกผลงานที่มีความคิดสร้างสรรค์ สวยงาม เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด โดยมุ่งให้ความสำคัญการนำลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นมาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับ Buaplionsi, Araksomboon and Narathapanon (2017) ได้ทำการวิจัย การพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลต่อการทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสามารถบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน เช่นเดียวกับ Chumkate (2017) กล่าวว่า การเพิ่มมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ประกอบด้วย การเรียนรู้ ภูมิปัญญา การรวมกลุ่ม และ การเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดังภาพที่ 5-6

ภาพที่ 5 การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าพื้นเมือง

ภาพที่ 6 ผลงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะผ้าพื้นเมืองของเยาวชนและผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานผ้าพื้นเมืองในกลุ่มจังหวัดล้านนา การออกแบบผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับความต้องการของลูกค้า สำหรับลวดลายเป็นลายสัตว์ ได้แก่ ลายปลา ลายผีเสื้อ สำหรับลายดอกไม้ หรือลายที่ลูกค้ากำหนดจะเป็นลายดอกไม้ที่นิยมทั่วไป การพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบที่หลากหลาย แต่ก็ยังไม่ถึงลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น การตลาดลูกค้ามาซื้อที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหัตถกรรมผ้าพื้นเมือง หน่วยงานภาครัฐได้มีการสนับสนุนด้านการจัดงานแสดงสินค้าในงานต่างๆ และประชาสัมพันธ์ในเว็บไซต์ ส่วนตลาดต่างประเทศมาจากการสั่งซื้อของพ่อค้าคนกลาง การเรียนรู้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิกหรือผู้ประกอบการด้วยกัน หรือใช้วิทยากรหรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้ ในสถานศึกษาได้บรรจุไว้ในหลักสูตรของโรงเรียนบ้านต้นไคร้ การสร้างเครือข่าย มีเครือข่ายทางการตลาด เครือข่ายการเรียนรู้กับสถานศึกษา กระบวนการถ่ายทอด มีการถ่ายทอดสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ปัจจุบันกำลังขยายไปในชุมชนใกล้เคียง และถ่ายทอดให้กับนักเรียน ปัญหาของผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง คือ ขาดการนำเสนอเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ และกลไกทางการตลาด ดังนั้น แนวทางการพัฒนาควรสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าเป็นการเล่าเรื่องราวผ่านสินค้า ลวดลายควรให้คงความลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นคือ เกิดจากการนำรูปแบบสิ่งที่พบเห็นในท้องถิ่นหรือและเป็นที่ยึดถือของผู้บริโภคมาเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบ ลวดลาย คือการนำลวดลายดั้งเดิม ได้แก่ ลายสัตว์ ลายดอกไม้ที่นิยมทั่วไป มาผสมผสานกับแนวคิดศิลปะเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์ โดยนำทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ลวดลาย ได้แก่ ดอกยมหินซึ่งเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดแพร่ ควรสร้างนักการตลาด ตลาดสินค้าออนไลน์ การถ่ายทอดผลงานด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ผ้าพื้นเมืองสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการโดยการผลิตผ้าพื้นเมืองเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์และตอบสนองความต้องการของตลาด พัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ มีเอกลักษณ์นำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยนี้ทำให้เกิดเรียนรู้กระบวนการผลิตด้านศิลปสร้างสรรค์ผลงานผ้าต้นมือ เกิดการสร้างสรรคและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค อันนำไปสู่การยกระดับรายได้สู่เศรษฐกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนา ตลอดจนทำให้เกิดความห่วงใย เห็นคุณค่านำมาซึ่งการอนุรักษ์สืบสานอาชีพชุมชนของตนเองให้คงอยู่ต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรเสริมสร้างกลไกทางการตลาดโดยการเชื่อมประสานองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายระดับชุมชนในระยะยาว เพื่อช่วยขับเคลื่อนอาชีพและสร้างรายได้แก่ชุมชน
2. ควรสร้างเครือข่ายเพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือระหว่างชุมชนที่ผลิตผ้าต้นมือเหมือนกันส่งผลให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเสนอทางเลือกใหม่ในการผลิตภัณฑ์สินค้าและการตลาด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งระหว่างผลิตภัณฑ์และความต้องการของผู้บริโภคเพื่อสร้างแนวทางและนโยบายในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่า และยกระดับเศรษฐกิจชุมชน
2. ควรศึกษาแนวทางและนโยบายในการส่งเสริมธุรกิจชุมชนแบบการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ
3. ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจแบบสร้างสรรค์ภายใต้อาชีพที่หลากหลายและต้นทุนทางสังคมในชุมชน

ข้อจำกัดการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการถ่ายทอดผลงานด้านศิลปสร้างสรรค์ผ้าต้นมือสู่เยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา โดยดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติการกับผู้สูงอายุ และเยาวชน รวมทั้งสิ้น 60 คน ในเดือนสิงหาคม 2563 เพื่อถ่ายทอดผลงานด้านศิลปสร้างสรรค์ผ้าต้นมือให้แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ เป็นการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าต้นมือ ซึ่งในช่วงเดือนสิงหาคม 2563 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยได้ดำเนินการปฏิบัติจริงกับกับเยาวชนและผู้สูงอายุพร้อมกัน แต่ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายทั้งสองกลุ่มโดยให้แยกออกจากกัน ทำให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเยาวชนกับผู้สูงอายุที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน อีกทั้งผลงานของเยาวชนถ้าเปรียบเทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุแล้วอาจจะมีความประณีต ความสวยงามแตกต่างกัน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าผู้สูงอายุอาจจะมีทักษะพื้นฐานในการผลิตผ้าต้นมือมาบ้างแล้ว จึงทำให้ผลงานที่ออกมามีความประณีตและสวยงามกว่าผลงานของเยาวชน

References

- Boonchua, K. (2002). *Pratyāṅg nawayuk nāṓkhīth phūā kānsuksā phāēn mai [Post-modern philosophy The concept for the new education planxiy]*. Bangkok : Duangkamon .
- Buaplionsī, N., Araksomboon, P and Narathapanon, N. (2017). *Kānphatthana sakkayaphāp khoṅg wisāhakit chumchon phūā sāng khwāmkhēmkhāeng yāng yingyūn koṛānī suksā wisāhakit chumchon chāngwat cha choēng thē rā [Community Enterprise Potentiality Development to Enhance Sustainable Strength A Case Study of Community Enterprises, Chachoengsao Province]*. *Rajanagarindra Graduate School Journal*. 1(1), 43 -50.
- Charungjitsoonthorn, V. (2005). *Lakkān lānāṓkhīth Kān ‘ōkḃāēpphalittaphan [Product design principles and concepts]*. Bangkok : Appapornpanit Group.

- Chumkate, J. (2017). *Kānphatthana phalittaphan chāk phūmpanyā thōngthin phūā phōēm prasitthiphāp thāngkān chatkān chumchon yāng yangyūn khōng chumchon Thai Mutsalim ‘amphoe cha ‘am chāngwat phet burī* [Product Development from Local Wisdom to Increase an Efficiency of Community-Based Management with Sustainability in Thai-Muslim Village, Amphur Cha Am, Phetchaburi Province], Research report. Nakhon Pathom : Silpakorn University.
- Handstitched Handicraft Community Enterprise Group. (2015). *Phā don mū bānton khrai khroṅkān tān māttrakān samkhan rēngduān phūā chuāilūā kasētrakōn lāe khon yākchōn nai kān soēsāng khwāmkhēmkhāeng yāng yangyūn Phō.Sō. sōngphanhārōjhasippæt* [Handstitched Handicraft Ban Ton Krai Projects based on urgent important measures to help farmers and the poor To strengthen sustainable 2015]. Phrae : Handstitched Handicraft Community Enterprise Group.
- Jensantikul, N. (2019). *Kānphatthana wisāhakit chumchon phūnthī phāk klāng tōn lāng nung phūā yok radap khiṭ khwāmsāmāt nai kān khāngkhan nai prachākhom ‘Āsian* [The Development of Community Enterprise in Lower Central Provinces Region 1 to Enhance its Competitiveness in the ASEAN Community]. *Political Science and Public Administration Journal*. 10(1),95-120.
- Kettat, S. (2000). *Phānkān suksā sātsana sinlapa lāe watthanatham hāeng chat pratyā lak krōp khwāmkhīt lāe chēttanaṛom* [National Education, Religion, Art and Culture Plan philosophy Conceptual and intention]. Bangkok : Office of the National Education Commission.
- Khammanee, T. (2011). *Sāt kānsōn : ‘ongkhwāmru phūā kānchat krabūānkān rianrū thī mī prasitthiphāp* [The science of teaching : Knowledge base for effective learning process]. 14th ed. Bangkok : Publisher of Chulalongkorn University.
- Klatinpoo, T. (2017). *Kānsuksā patchai bukkhalikkaphāp kānsusān khām watthanatham lāe khwāmākālāi thāng watthanatham khōng phanakngān radap patibatkān thī mī ‘itthiphon tō prasitthiphon kānthamngān pen thīm bāp phasomphasān kōrānī suksā bōrisat Yipun thī damnōen thurakit nai khet Krung Thep Maha Nakhon lāe parimonthon* [A Study of Personality, Cross-Cultural Communication and Cultural Diversity of Employees Affecting Integrated Teamwork Effectiveness: A Case Study of Japanese Companies in Bangkok and Metropolitan Areas (Unpublished Independent study)]. Bangkok University, Bangkok, Thailand.
- Rompaen, S., Lamaisri, S. and Phalaphon, C. (2018). *nāothāng kānphatthana lāe songsoēm wisāhakit chumchon tambon lum lam chī ‘amphoe bānkhewā chāngwat Chaiyaphum* [Developmental Approach and Promote Community Enterprise District Lum Lam Chi Amphoe Ban Khwao Chaiyaphum Province]. *Dhammathas Academic Journal*. 18(3),51-57.
- Saetiao, Y. (2004). *Kānwat Kānwikhro lēkānchatkānkhwāmru Sāng ‘ongkōn ‘atchariya* [Measurement, analysis and knowledge management Creating the Intelligent Enterprise]. Bangkok : National Productivity Institute.
- Samutvanit, C. (1998). *Kānrīanrū yāng pen krabūānkān kap kānphatthana khunnaphāp kānsuksā* [Learning process with the development of educational quality]. Bangkok : Vajiravudh College.
- Sangngein, S. (1999). *Phūnthān watthanatham Thai* [Thai cultural background]. Bangkok : Faculty of Humanities and Social Sciences Phranakhon Rajabhat Institute.
- Tangcharoen, V. (2004). *Sinlapa lang samai mai* [Postmodern art]. Bangkok : E&IQ.
- Tirakanan, S. (2000). *Rabiāp withikān wīchāi thāng sangkhommasāt : nāothāng sū kān patibat* [Research methodology in social sciences: Guidelines into practice]. 2nd ed. Bangkok : Chulalongkorn University Printing House.

- Wanasiri, N. (2007). *Mānūtsayawitthayā sangkhom læ watthanatham [Social and Cultural Anthropology]*. Bangkok : Xspernet.
- Wasi, P. (1994). *Yutthasā thāng panyā hæng chāt [National intellectual strategy]*. Bangkok : Wisdom Foundation in association with the Network of Thailand.
- _____. (2009). *Prachākhom tambon sēthakit phōphīāng læ prachā sangkhom : næōthāng phlikfūn sēthakit sangkhom [Sub-district community, sufficiency economy and civil society: a way to revive the social economy]*. Bangkok : Publisher Mor chawban.
- Wongsarot, D. (2000). *Næōthāng kānsāng san phonngā narūām samai [Guidelines for the creation of contemporary works, in research arts]*. Bangkok : Santisiri Printing.